

กลวิธีการตอบปฏิเสธในภาษาไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทย เรื่อง รอยฝันตะวันเดือด

Thai Refusal Strategies which Appears in Thai Novel
"Roi Fun Tawan Deud"

มัสนวีณี สาและ¹
Masvinee Saleh

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธในภาษาไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทยเรื่องรอยฝันตะวันเดือด และ เพื่อศึกษากลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธในภาษาไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทยเรื่องรอยฝันตะวันเดือด โดยใช้นวนิยายเรื่องรอยฝันตะวันเดือด ของณารา เป็นแหล่งข้อมูลหลัก และใช้เกณฑ์การจำแนกกลวิธีการตอบปฏิเสธแนวคิดเรื่องวัจนกรรม ผลจากการศึกษาพบว่ามีการใช้กลวิธีการปฏิเสธแบบอ้อมมากกว่ากลวิธีการปฏิเสธแบบตรง โดยคิดเป็นร้อยละ 74.24 และ 25.75 ตามลำดับ สำหรับกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อม ที่กลุ่มตัวอย่างใช้มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การตอบปฏิเสธโดยแสดงความรู้สึกส่วนตัว การตอบปฏิเสธโดยปลอมให้คล้ายกังวล และ การตอบปฏิเสธโดยการวิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิ คิดเป็นร้อยละ 23.12, 21.08, และ 14.96 ตามลำดับ

คำสำคัญ: กลวิธีการตอบปฏิเสธ การตอบปฏิเสธ นวนิยายไทย

¹ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์)

สถานที่ติดต่อ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
อ.เมือง จ.ยะลา 95000

Abstract

The objectives of this research were to study Thai refusal strategies and 2) to study the minor Thai refusal strategies that appears in the novel, Roi Fun Tawan Deud, written by Nara, which has been applied as the main information target while using the refusal strategies of linguists. According to the study, it was found that indirect Thai refusal Strategies are more effective than direct refusal, 74.24 % and 25.75 %, respectively. For the minor strategies of indirect refusal, the top three tactics that the samples used were, using their personal opinion to refuse the request, encourage and relieve stress to refuse the request, and to criticize to refuse the request, 23.12%, 21.08% and 14.96% respectively.

Keywords : The Refusal Strategies, Refusal, Thai Novel

บทนำ

การศึกษาการใช้ภาษาของมนุษย์ที่ใช้ติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันตลอดจนการศึกษาความหมายและวัตถุประสงค์ของถ้อยคำในการสื่อสารเรียกว่า วัจนกรรม (speech act) สุจริตลักษณ์ ดีผดุง(2552) กล่าวว่า วัจนกรรมเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นเมื่อผู้ส่งสารกล่าวถ้อยคำกับผู้รับสารในบริบทใดบริบทหนึ่ง (context) ตัวอย่างเช่น เมื่ออาจารย์เดินสวนกับนักศึกษาชายคนหนึ่งและพูดกับนักศึกษานั้นว่า “ผมยาวแล้วนะ” นักศึกษาก็รีบไปตัดผมทันที จากตัวอย่างเห็นได้ว่า อาจารย์ไม่ได้ใช้รูปภาษาขอร้องหรือสั่งให้นักศึกษาไปตัดผม แต่ถ้อยคำที่อาจารย์กล่าวออกมาได้ส่งผลให้เกิดการกระทำดังกล่าว

ในชีวิตประจำวันเรามีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอยู่เสมอ และการสนทนาเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นบ่อยที่สุดในการปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสนทนาในแต่ละครั้ง ผู้พูดต้องเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมสำหรับการสื่อเจตนาของตน เช่น วัจนกรรมการสั่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม วัจนกรรมการทักทายมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพวัจนกรรมการขอโทษมีวัตถุประสงค์ เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อความผิดที่เกิดขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ เราอาจกล่าวได้ว่า “การปฏิเสธ” ก็เป็น วัจนกรรมหนึ่งที่เรำใช้บ่อยไม่น้อยไปกว่าการสั่ง การทักทาย การขอโทษ และการชม การปฏิเสธเป็นวัจนกรรมที่แสดงถึงการไม่ตอบรับในสิ่งที่เสนอ การตอบปฏิเสธเป็นวัจนกรรมที่มักทำให้คู่สนทนาทั้งสองฝ่ายรู้สึกไม่สบายใจ ไม่ว่าจะในกรณีใด โดยผู้พูดอาจรู้สึกอึดอัดเนื่องจากเกรงว่าจะสูญเสียภาพลักษณ์ (Self-image) ของตนเองในสายตาของผู้ฟัง ขณะเดียวกันผู้ฟังก็อาจรู้สึกภาพลักษณ์ของตนเองไม่ได้รับการยอมรับหรือไม่ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น ดังนั้น ผู้พูดจึงต้องเลือกอย่างระมัดระวังว่าจะตอบปฏิเสธบุคคลต่าง ๆ ในแต่ละเหตุการณ์อย่างไรให้เหมาะสมที่สุด โดยไม่ทำลายทั้งภาพลักษณ์ของตนเองและของผู้ฟัง เช่น เมื่อชวนดูภาพยนตร์ แม้เราจะไม่อยากไปก็ตาม แต่การตอบปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาว่า “ไม่ไป ไม่อยากดู” อาจกระทบต่อความรู้สึกของผู้ฟัง มากกว่าการตอบปฏิเสธว่า “ขอโทษที พอดีเราติดธุระสำคัญ เลยไปด้วยไม่ได้” (วิมลพัทธ์ พรหมศรีมาศ, 2543) นอกจากนี้ การตอบปฏิเสธ ยังเป็นวัจนกรรมที่แสดงตอบวัจนกรรมบางประเภท หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า วัจนกรรม การตอบปฏิเสธจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเราได้รับการขอร้อง การแนะนำ การเชิญ หรือการเสนอ จึงทำให้ผู้พูดมีเวลาจำกัดในการเลือกใช้กลวิธีการตอบปฏิเสธ ซึ่งมีกลวิธีให้เลือกใช้มากกว่ากลวิธีที่ใช้ในการแสดงวัจนกรรมอื่นๆ

แม้ว่ามีงานวิจัยวัจนกรรมการตอบปฏิเสธในประเทศไทยอาทิ ธนพรพร สายหรุ่น (2542) ศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธของนักศึกษาไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศทั้งในบริบทของภาษาอังกฤษและภาษาไทย เพื่อศึกษาเรื่องการถ่ายโอนทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของนักศึกษาไทย วิมลพัทธ์ พรหมศรีมาศ (2543) ศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธในการตอบวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย เพื่อหาวิธีการตอบปฏิเสธ และเพื่อหา

ความสัมพันธ์ของการเลือกใช้กลวิธีเหล่านี้กับประเภทของวรรณกรรมและการดำเนินถึง “หน้า” ของคู่สนทนา และ ชาญพร พานโพธิ์ทอง (Panpothong, 2001/2544) ได้ศึกษากลวิธีการแสดงความรู้สึกในการตอบปฏิเสธคำขอร้องในวัฒนธรรมไทย เพื่อศึกษาการกล่าวปฏิเสธคำขอร้องของคนไทยและการใช้กลวิธีเพื่อลดการกระทำที่เป็นการคุกคามหน้าของผู้ตอบปฏิเสธและผู้ฟัง จากผลงานที่กล่าวมาข้างต้นยังไม่มีผู้ใดได้ศึกษากลวิธีปฏิเสธที่มาจากนวนิยาย ซึ่งมีบทสนทนา การปฏิเสธเกิดขึ้นในหลายบริบทและหลายกลวิธี ดิฐุ ศรีนราวัฒน์ (2544, หน้า 22) ได้กล่าวว่า บทสนทนาในหนังสือแม้ผู้เขียนจะถ่ายทอดให้เป็นภาษาพูด แต่เป็นการพูดที่มีการตระเตรียมล่วงหน้าเพราะเป็นงานเขียนและแสดงให้เห็นความสามารถใช้สำนวนภาษาของผู้เขียน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นตัวแทนการใช้ภาษาที่เหมือนจริงมากกว่า จากข้อความดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษากลวิธีปฏิเสธที่มาจากนวนิยาย ซึ่งจะช่วยให้ทราบได้ว่าจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันนั้น กลวิธีที่ใช้ในการตอบปฏิเสธใช้กลวิธีอย่างไรบ้าง มีความเหมือนหรือแตกต่างจากงานที่เคยศึกษามา ผู้วิจัยจึงเลือกที่ศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธจากนวนิยายไทย เรื่อง รอยฝันตะวันเดือด ซึ่งเป็นนวนิยายไทยสมัยใหม่ ประพันธ์โดย ณาธา ได้ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2552 และได้รับความนิยมจากผู้อ่านจำนวนมาก โดยมีการตั้งกระทู้แสดงความคิดเห็นของนวนิยายเรื่องนี้ใน เวปเพจของเวปพันทิป หลายกระทู้ ซึ่งผู้ตอบกระทู้ส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า เป็นหนังสือนวนิยายที่เรื่องราวเข้มข้น ดำเนินเรื่องแบบสมจริงสมจัง ทุกอย่างมีขึ้นตอน และเหตุผลในตัวของมัน มีฉากมีปมต่างๆ ตัวละครแต่ละตัวมีความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ กัน อ่านแล้วชวนติดตามและใน พ.ศ. 2556 หนังสือนวนิยายเล่มนี้ได้ถูกตีพิมพ์เป็นครั้งที่ 10 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาบทสนทนาในนวนิยายเรื่องรอยฝันตะวันเดือด เพื่อศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธในภาษาไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทยและเพื่อศึกษากลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธในภาษาไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทย

บททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องกลวิธีการปฏิเสธในภาษาไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทยเรื่องรอยฝันตะวันเดือดนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ประโยชน์จากการศึกษาแนวคิดต่างๆคือ 1) แนวคิดเรื่องวัจนปฏิบัติศาสตร์ 2) แนวคิดเรื่องวัจนกรรม 3) วัจนกรรมการตอบปฏิเสธ และ 4) กลวิธีการตอบปฏิเสธ ดังความสังเขปต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องวจนปฏิบัติศาสตร์

วจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการใช้ภาษาและการสื่อสารของมนุษย์ในลักษณะต่างๆ ตามสถานการณ์ที่แตกต่างกัน หรือความหมายอีกนัยหนึ่งเป็นการศึกษาความหมายที่เกิดจากการใช้ภาษาในการสื่อสารของมนุษย์ พจนานุกรม A Dictionary of Linguistics and Phonetics ได้กล่าวถึงวจนปฏิบัติศาสตร์ ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหมายของภาษาที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาว่า “Pragmatics is the study of language from the point of view of users, especially of the choices they make, the constraints they encounter in using language in social interaction” (Crystal, 1985) กล่าวคือการศึกษาภาษาในแนวของวจนปฏิบัติศาสตร์เป็นการวิเคราะห์ความหมายของภาษาจากมุมมองของผู้ใช้ โดยมุ่งเน้นไปที่การเลือกใช้ภาษาของผู้พูด รวมถึงปัจจัยต่างๆ ที่กระทบต่อการใช้ภาษาเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นในสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า วจนปฏิบัติศาสตร์ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับการตีความถึงสิ่งที่ผู้พูดต้องการสื่อสารออกมา ภายใต้บริบทใดบริบทหนึ่ง ซึ่งสุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2552) ได้ขยายความของวจนปฏิบัติศาสตร์ ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาความหมายที่สื่อสารโดยผู้พูดและความหมายที่ดีความโดยผู้ฟัง ซึ่งผู้ฟังหรือผู้รับสารต้องวิเคราะห์ว่า ผู้พูดต้องการให้ถ้อยคำที่พูดออกไปสื่อความหมายอะไร เช่น (1) ทำอะไรอยู่ครับ (2) ชยันนะ เมื่อแปลความหมายตามรูปภาษาของถ้อยคำในภาษาไทยทั้งสองถ้อยคำข้างต้นแล้วหมายถึง (1) ผู้ฟังกำลังทำอะไรอยู่ ถ้อยคำดังกล่าวเป็นประโยคคำถาม ทำหน้าที่ถามเพื่อต้องการคำตอบจากผู้ฟังว่ากำลังทำอะไรอยู่ในขณะนั้น และ (2) ผู้พูดกำลังพูดกับผู้ฟังซึ่งกำลังขะมักเขม้นกับการทำงาน เป็นประโยคบอกเล่าทำหน้าที่บอกเล่าถึงสภาพ ณ ขณะนั้น แต่โดยทั่วไปแล้วทั้งสองถ้อยคำอาจเป็นเพียงการทักทายที่ผู้พูดไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง เพราะถ้าตีความจากบริบทของการใช้ภาษาแล้วคนทั่วไปมักใช้ถ้อยคำดังกล่าวในชีวิตประจำวัน จึงกล่าวได้ว่าถ้อยคำที่แสดงการทักทายนั้นเป็นเรื่องของความหมายในวิชาวจนปฏิบัติศาสตร์ ทั้งนี้ การศึกษาความหมายที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารนั้นไม่ว่าจะเป็นความหมายตามรูปภาษาหรือความหมายไม่ตรงกับรูปภาษาก็ตาม จำเป็นต้องอาศัยการตีความจากบริบทหรือความรู้พื้นฐานที่ผู้พูดและผู้ฟังมีส่วนร่วมกัน เพราะการแปลความหมายตรงตามรูปภาษาในทางภาษาศาสตร์จัดเป็นเรื่องของความหมายในวิชาวรรณคดีศาสตร์ ซึ่งแตกต่างจากสาขาวิชาวจนปฏิบัติศาสตร์ กล่าวคือ แม้จะเป็นการศึกษาความหมายในภาษาเช่นกัน แต่วจนปฏิบัติศาสตร์เป็นการศึกษาที่มุ่งตีความว่า ผู้พูดต้องการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายอย่างไร

ในบริบทและบริบทมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาอย่างไร กล่าวโดยสรุปคือการใช้ภาษาอย่างไร ที่ผู้พูดจะเลือกใช้ ถ้อยคำให้เหมาะสมจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมด้วย เช่น พูดกับใคร ที่ไหน เมื่อไร สถานการณ์ใด เป็นต้น การสื่อสารโดยใช้คำพูดของมนุษย์ไม่ว่าเมื่อใด หรือสื่อสารในรูปแบบใดก็ตามแต่ ทั้งที่เป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษา มนุษย์มีความตั้งใจในการแสดงวัตถุประสงค์ เจตนาและความต้องการออกมาด้วยเสมอ

2. แนวคิดเรื่องวัจนกรรม

จอห์น ออสติน (Austin, 1962) เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดเรื่องวัจนกรรม ที่ได้ศึกษาและอธิบายการใช้ภาษาไว้ในหนังสือ "How to Do Things with Words" ว่าถ้อยคำไม่ได้บอกเพียงข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่ยังแฝงด้วยการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่ออสตินเรียกว่า วัจนกรรม (speech act) และในปี ค.ศ. 1962 ออสติน ยังกล่าวอีกว่าสาระสำคัญของวัจนกรรมคือ ผู้พูดไม่ได้ใช้ภาษาเพียงเพื่อสื่อความแต่ยังใช้ภาษาเพื่อกระทำการสิ่งต่าง ๆ แนวคิดนี้เกิดขึ้นมาได้เนื่องจากออสตินไม่เห็นด้วยกับการสร้างภาษาในอุดมคติที่มีความสมบูรณ์ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น เพราะแนวคิดภาษาในอุดมคติทำให้ภาษาไม่เป็นธรรมชาติ อย่างไรก็ตามภาษารธรรมชาติมีความไม่สมบูรณ์จริง แต่ประเด็นที่สนใจ คือ ทำไมคนทั่วไปจึงใช้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าใจกัน ในปี พ.ศ. 2526 เพียร์ลีย์ วงศ์วิภาณนท์ ให้ความหมายของวัจนกรรมว่า เป็นคำศัพท์ที่ถูกกำหนดขึ้นมาใช้สำหรับสิ่งที่เซิร์ล (Searle) เรียกว่า "speech act" หรือที่เรียกกันในภาษาฝรั่งเศสว่า "act de parole" หมายถึงเจตนาในการสื่อความของผู้พูด ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของ กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และ ชีรนุช โชคสุณิษ (2551, หน้า94) ที่อธิบายว่าโดยปกติเราไม่ได้คำนึงถึงความจริงเท็จของถ้อยคำ แต่หัวใจของการกล่าวถ้อยคำเหล่านั้นก็คือเจตนาหรือที่เรียกว่าน้ำหนักของถ้อยคำ

กล่าวโดยสรุปคือ สำหรับออสตินแล้วความหมายของวัจนกรรมเป็นเรื่องของการใช้ภาษา ไม่ใช่เรื่องของการพิสูจน์ความเป็นจริงเท็จ ดังนั้น วัจนกรรมจึงเป็นส่วนของความหมายในประโยคที่สำคัญ เพราะการกล่าวถ้อยคำในแต่ละครั้งไม่ใช่เพียงเพื่อเปล่งเสียงเท่านั้นแต่ยังมีความหมายแสดงเจตนาถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ชัดเจนเสมอ และวัจนกรรมหรือเจตนามีความแตกต่างกันตามชนบของภาษานั้น ๆ อีกด้วย การสื่อสารในชีวิตประจำวันของเรานั้นพบว่าเราเลือกใช้วัจนกรรมหลายประเภท ส่วนหนึ่งที่ทำให้เราเลือกใช้วัจนกรรมแตกต่างกัน คือ ในแต่ละวันเราต้องพบเจอกับสถานการณ์ต่าง ๆ นานา และแต่ละสถานการณ์ก็ประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการเลือกใช้วัจนกรรมในการสื่อสารกับคู่สนทนาเช่น สถานที่ อายุ ความสัมพันธ์ การศึกษา เป็นต้น การจำแนกประเภทของวัจนกรรมออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามสถานการณ์ทำให้สามารถมองเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้คำพูดในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ในเรื่องนี้ มีนักภาษาศาสตร์ได้เสนอแนวคิดการจำแนกประเภทของวัจนกรรมไว้เป็นกลุ่มแตกต่างกัน ดังนี้

ออสติน (Austin, 1962) แบ่งประเภทของวัจนกรรมออกเป็น 5 ประเภทคือ 1) การกล่าวตัดสิน เป็นวัจนกรรมชี้ขาดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การตัดสิน การคาดการณ์ การให้คำตอบ ฯลฯ ตัวอย่างเช่น ศาลตัดสินจำคุกนักโทษเป็นเวลา 5 ปี เป็นต้น 2) การกล่าวแนะนำ เป็นวัจนกรรมที่เกิดจากการใช้อำนาจในการกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น การเตือน การแนะนำ ฯลฯ ตัวอย่างเช่น ผมขอเตือนให้คุณเลิกทำนิสัยแบบนี้ เป็นต้น 3) การกล่าวผูกพัน เป็นวัจนกรรมของการสัญญาหรือรับรองว่าจะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การสัญญา การอาสา การพนัน ฯลฯ ตัวอย่างเช่น พนันได้เลยว่าคืนนี้พวกเราต้องชนะ เป็นต้น 4) การกล่าวแสดงอาการ เป็นวัจนกรรมที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ พฤติกรรม เช่น การตำหนิ การแสดงความยินดี การชม ฯลฯ ตัวอย่างเช่น วันนี้นายขยันกว่าปกตินะ เป็นต้น 5) การกล่าวแสดงเหตุผล เป็นวัจนกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความเห็นในการสนทนา เช่น การปฏิเสธ การเรียกร้อง การแถลง ฯลฯ ตัวอย่างเช่น ผมจะไม่รับความหวังดีของคุณ เป็นต้น

เซอร์ล (Searle, 1975) แบ่งประเภทวัจนกรรมตามการกระทำที่สามารถกระทำได้โดยใช้คำพูดไว้ 5 ประเภท คือ 1) การกล่าวเกินจริง (representatives) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดทำให้ตนเองผูกมัดอยู่กับความจริงของถ้อยคำที่พูด เช่น การบอกเล่า การยืนยัน การบรรยาย การพรรณนา ฯลฯ ตัวอย่างเช่น ผมขอยืนยันว่าเขาเป็นคนดี เป็นต้น 2) การกล่าวชี้แนะ (directives) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดพยายามกำหนดให้ฟังกระทำการใดสิ่งหนึ่ง เช่น การสั่ง การขอร้อง การถามให้ตอบ ฯลฯ ตัวอย่างเช่น ผมขอสั่งให้ทุกคนออกจากห้องเดี๋ยวนี้ เป็นต้น 3) การกล่าวผูกพัน (commissives) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดผูกมัดตนเองต่อการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคต เช่น การสัญญา การข่มขู่ การยื่นข้อเสนอหรือเสนอตัว ฯลฯ ตัวอย่างเช่น ผมสัญญาว่าจะมีคุณเพียงคนเดียว เป็นต้น 4) การกล่าวแสดงออก (expressive) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดกล่าวถ้อยคำแสดงภาวะเกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์และความรู้สึกบางสิ่งบางอย่างให้ผู้ฟัง เช่น การขอบคุณ การขอโทษ การต้อนรับการแสดงความยินดี การชมและตอบรับคำชม ฯลฯ ตัวอย่างเช่น ขอแสดงความยินดีกับบัณฑิตทุกท่าน เป็นต้น 5) การกล่าวประกาศ (declaratives) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดกล่าวถ้อยคำที่มีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างโดยทันทีเป็นการกระทำเพื่อให้ผู้อื่นรับรู้ และผู้กระทำต้องเป็นบุคคลที่เหมาะสม เช่น การคว่ำบาตร การประกาศสงคราม การตั้งชื่อ การคัดค้าน ฯลฯ ตัวอย่างเช่น ผมขอเรียกคุณว่าที่รัก เป็นต้น

ลีตซ์ (Leech, 1983) จัดประเภทวัจนกรรมตามหน้าที่ของวัจนกรรม แบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ 1) การกล่าวแข่งขัน (competitive) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดต้องการให้ผู้อื่นทำตาม โดยมีได้คำหนึ่งว่าถ้อยคำที่กล่าวออกไปไม่มีความสุภาพหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามยังจำเป็นต้องกล่าวถ้อยคำให้ผู้อื่นรับทราบ เช่น การสั่ง การขอความช่วยเหลือ การถาม 2) การกล่าวแสดงความเป็นมิตร (convivial) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดกล่าวถ้อยคำแสดงความรู้สึก ความคิด ทัศนคติที่ดีให้ผู้อื่นทราบ เช่น การกล่าวขอบคุณ การแสดงความยินดี การชม การทักทาย เป็นต้น

3) การกล่าวแถลง (collaborative) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดกล่าวถ้อยคำทางเดียวและไม่มีควมจำเป็นต้องคำนึงความสุภาพหรือไม่สุภาพ กล่าวคือ ผู้ฟังทำหน้าที่ในการฟังข้อมูลจากผู้พูดกล่าวออกไปเท่านั้น เช่น การรายงาน การประกาศ เป็นต้น 4) การกล่าวขัดแย้ง (conflictive) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดกล่าวถ้อยคำแสดงความรู้สึก ความคิดหรือทัศนคติของตนในทางที่ไม่สุภาพ เป็นการคุกคามหน้าในลักษณะที่ขัดแย้งกับผู้ฟังอย่างชัดเจน เช่น การข่มขู่ การด่า การสาปแช่ง เป็นต้น

3. วัจนกรรมการตอบปฏิเสธ

การตอบปฏิเสธเป็นวัจนกรรมที่ผู้ตอบปฏิเสธแสดงเจตนาให้เห็นว่าต้องการ "ปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมที่คู่สนทนาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้กำหนดขึ้นมา" (Chen, Ye, & Zhang, 1995, p.121 cited in Gass & Houck, 1999, p. 2) วัจนกรรมการตอบปฏิเสธเป็นวัจนกรรมที่ไม่สามารถเกิดขึ้นเดี่ยว ๆ โดยไม่มีวัจนกรรมอื่นนำมาก่อนได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการตอบปฏิเสธเป็นวัจนกรรมที่ผู้ตอบปฏิเสธแสดงเมื่อคู่สนทนาอีกฝ่ายได้แสดงวัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการเชิญ วัจนกรรมการเสนอ หรือวัจนกรรมการแนะนำ ซึ่งการตอบปฏิเสธวัจนกรรมเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบปฏิเสธไม่เห็นด้วยกับความคิดของอีกฝ่าย วัฒนธรรมของผู้ตอบปฏิเสธเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวัจนกรรมการตอบปฏิเสธหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ มูลเหตุให้เกิดการตอบปฏิเสธ ความสามารถในการตอบปฏิเสธ รวมถึงความสุภาพในการตอบปฏิเสธ ในวัฒนธรรมไทยการตอบปฏิเสธอาจทำลายภาพลักษณ์ของตัวผู้ตอบปฏิเสธเอง เนื่องจากเป็นสังคมที่มองว่าความเมตตาเอื้อเฟื้อเป็นหัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม และจะรู้สึกเกรงใจผู้ฟังหากต้องปฏิเสธโดยเฉพาะผู้ที่มีบุญคุณต่อตนเอง ชาวไทยจึงใช้วิธีการตอบปฏิเสธแบบที่เรียกว่า "บัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ให้ขุ่น" หรือเป็นการปฏิเสธที่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกไม่สบายใจน้อยที่สุด แต่ในขณะที่เดียวกัน ผู้ตอบปฏิเสธก็ต้องพยายามให้ตนเองยังคงได้รับความยอมรับนับถือจากคู่สนทนา และไม่ถูกมองว่าแล้งน้ำใจอีกด้วย (Panpothong, 2001)

การตอบปฏิเสธเป็นวัจนกรรมที่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกไม่สบายใจ ดังนั้นในขณะที่ผู้ตอบปฏิเสธพยายามพูดเพื่อให้ผู้ฟังคล้อยตามว่าการตอบปฏิเสธเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำ ผู้ตอบปฏิเสธก็ต้องพยายามทำให้การตอบปฏิเสธนั้นเกิดผลกระทบในแง่ลบต่อผู้ฟังและตัวผู้ตอบปฏิเสธเองให้น้อยที่สุด โดยพยายามเลือกใช้กลวิธีที่แสดงให้เห็นว่าแม้ผู้ตอบปฏิเสธจำเป็นต้องตอบปฏิเสธ แต่ก็ยังคงเห็นด้วยกับคู่สนทนา และผู้ตอบปฏิเสธเองก็รู้สึกเสียใจที่ต้องปฏิเสธ ดังนั้น กลวิธีการตอบปฏิเสธจึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างคู่สนทนา

4. กลวิธีการตอบปฏิเสธ

การศึกษาเรื่องกลวิธีการปฏิเสธจากงานวิจัยต่าง ๆ ได้ผลว่าสามารถสรุปออกมาเป็น 2 กลวิธีใหญ่ ๆ คือ การตอบปฏิเสธแบบตรง และการตอบปฏิเสธแบบอ้อม และยังสามารถจำแนก

การตอบปฏิเสธแบบอ้อมออกเป็นกลวิธีการตอบปฏิเสธย่อยๆ ได้อีกมากมาย (Nelson et al, 2002; ธนพรพรชัย สายหรั่ง, 2542; วิมลพัทตร์ พรหมศรีมาศ, 2543) โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การตอบปฏิเสธแบบตรง (Direct Refusal) กลวิธีนี้จะปรากฏคำหรือข้อความที่มีความหมายในการปฏิเสธที่ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ทันทีว่า ผู้พูดไม่สามารถคล้อยตามผู้ฟัง เช่น “ไม่สามารถไปได้” “ไปไม่ได้จริงๆ”

4.2 การตอบปฏิเสธแบบอ้อม (Indirect Refusal)

(1) การตอบปฏิเสธโดยให้เหตุผลประกอบ (reason)

(1.1) การตอบปฏิเสธโดยการกล่าวข้อความที่เป็นการให้เหตุผลที่อ้างถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน หรืออยู่เหนือการควบคุมของผู้ตอบปฏิเสธ

(1.2) การตอบปฏิเสธโดยการกล่าวข้อความที่เป็นการให้เหตุผลที่อ้างถึงบุคคลที่สาม

(2) การตอบปฏิเสธโดยการแสดงความเกรงใจ

(3) การตอบปฏิเสธโดยการปลอมให้ผู้ฟังคลายกังวล

(4) การตอบปฏิเสธโดยการแสดงความลังเล

(5) การตอบปฏิเสธโดยการแสดงความเสียใจ

(6) การตอบปฏิเสธโดยการแสดงความเต็มใจที่จะทำตามของคู่สนทนาในโอกาสต่อไป

(7) การตอบปฏิเสธโดยมีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับอดีตหรืออนาคต

(8) การตอบปฏิเสธโดยการแสดงความปรารถนาว่าน่าจะทำตามความต้องการของคู่สนทนาได้

(9) การตอบปฏิเสธโดยการเสนอทางเลือก

(10) การตอบปฏิเสธโดยแสดงให้เห็นว่าเข้าใจและซาบซึ้งต่อข้อความที่คู่สนทนา กล่าว

(11) การตอบปฏิเสธโดยกล่าวข้อความเชิงหลักการ

(12) การตอบปฏิเสธโดยกล่าวข้อความเชิงปรัชญา

(13) การตอบปฏิเสธโดยการทวนคำถามหรือข้อความ

(14) การตอบปฏิเสธโดยการวิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิ

(15) การตอบปฏิเสธโดยการใช้คำกล่าวแสดงการแนะนำ

(16) การตอบปฏิเสธโดยการแสดงความยินดีและความปรารถนาดี

(17) การตอบปฏิเสธโดยการกล่าวติดตลก

(18) การตอบปฏิเสธโดยการขอความเห็นใจจากผู้ฟัง

(19) การตอบปฏิเสธโดยการกล่าวปกป้องตนเอง

(20) การตอบปฏิเสธโดยการกล่าวชมเชยผู้ฟัง

(21) การตอบปฏิเสธโดยการกล่าวแสดงความต้องการหรือความรู้สึกส่วนตัวของผู้ตอบปฏิเสธ

(22) การตอบปฏิเสธโดยการกล่าวแสดงความยินดีและความปรารถนาดี

(23) การตอบปฏิเสธโดยการผัดผ่อนการให้คำตอบ

วิธีการศึกษา

นิยายไทยเรื่องรอยฝันตะวันเดือดเป็นแหล่งข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยนี้ เป็นผลงานของ ฉันทน์พิมพ์ครั้งที่ 8 สำนักพิมพ์ พิมพ์คำ โดยเริ่มต้นที่ขั้นตอนการคัดเลือกถ้อยคำที่สื่อเจตนาการตอบปฏิเสธทั้งที่ดีความได้จากบริบทและที่ปรากฏในประโยค จำนวน 198 ถ้อยคำ การวิเคราะห์กลวิธีต่างๆ ที่ใช้ในการตอบปฏิเสธ ได้ใช้เกณฑ์ 2 ประการ คือ

1. เกณฑ์รูปภาพ เป็นการพิจารณาการปรากฏของคำหรือข้อความในหน่วยคิด ซึ่งมีความหมายประจำรูปภาพ ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ว่าเป็นกลวิธีการตอบปฏิเสธประเภทใด เช่น หน่วยคิดที่ปรากฏข้อความ "ไม่ได้" สามารถจำแนกเป็นกลวิธีการตอบปฏิเสธแบบตรง หรือหน่วยคิดที่ปรากฏคำว่า "เสียใจ" สามารถจำแนกเป็นกลวิธีการตอบปฏิเสธแบบอ้อม โดยกล่าวแสดงความรู้สึกเสียใจที่ผู้พูดไม่คล้อยตาม หรือไม่ปฏิบัติตามความต้องการของผู้ฟัง เป็นต้น

2. เกณฑ์ความหมายตามเจตนาของผู้พูด เป็นเกณฑ์ที่นำมาวิเคราะห์หน่วยคิดที่ไม่ปรากฏคำหรือข้อความซึ่งมีความหมายประจำรูปภาพว่าเป็นการตอบปฏิเสธ แต่หน่วยคิดนั้นปรากฏอยู่ในข้อความที่ทำหน้าที่เป็นการตอบปฏิเสธปรากฏอยู่ในหน่วยคิดใดหน่วยคิดหนึ่งในขณะที่บางข้อความอาจไม่มีรูปแบบภาษาที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นการตอบปฏิเสธปรากฏอยู่เลยก็ได้ แต่เมื่อพิจารณาข้อความจากบริบททั้งหมดร่วมกันแล้ว สามารถทราบได้ว่าผู้พูดมีเจตนาให้ข้อความนั้นๆ ทำหน้าที่ตอบปฏิเสธ ดังนั้น หน่วยคิดต่างๆ ที่ปรากฏในข้อความที่อยู่ในบริบทของการตอบปฏิเสธ จึงจัดเป็นหนึ่งกลวิธีที่นำไปสู่การตอบปฏิเสธ หรือจัดเป็นกลวิธีหนึ่งที่อยู่ในบริบทของการตอบปฏิเสธ

ต่อจากขั้นตอนการวิเคราะห์ว่าแต่ละถ้อยคำนั้นจัดว่าเป็นการตอบปฏิเสธในลักษณะกลวิธีแบบใดแล้ว จึงคำนวณค่าเฉลี่ยตามความถี่ที่ปรากฏเพื่อเปรียบเทียบว่าในนวนิยายเรื่องรอยฝันตะวันเดือด นั้น พบกลวิธีการตอบปฏิเสธแต่ละกลวิธี มากน้อยอย่างไร โดยนับความถี่ในการปรากฏของกลวิธีการตอบปฏิเสธ จากหน่วยคิดที่ได้รับการวิเคราะห์แล้วว่าเป็นกลวิธีการตอบปฏิเสธประเภทใด

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยจากการศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธในภาษาไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทย เรื่องรอยฝันตะวันเดือด สามารถสรุปกลวิธีการตอบปฏิเสธและเปรียบเทียบสัดส่วนของกลวิธีการตอบปฏิเสธดังต่อไปนี้

1. กลวิธีการตอบปฏิเสธในภาษาไทย

จากการวิเคราะห์กลวิธีการตอบปฏิเสธแบบตรงและแบบอ้อมในภาษาไทยที่ปรากฏใน นวนิยายไทยเรื่องรอยฝัน ตะวันเดือด พบว่าสามารถ จำแนกได้ อัตราความถี่และร้อยละ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความถี่และร้อยละของกลวิธีการตอบปฏิเสธในภาษาไทยที่ปรากฏในนวนิยาย ไทยเรื่องรอยฝัน

ประเภทของกลวิธี	ความถี่	ร้อยละ
1. การตอบปฏิเสธแบบตรง	51	25.75
2. การตอบปฏิเสธแบบอ้อม	147	74.24
รวม	198	100

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการตอบปฏิเสธแบบอ้อมมากกว่ากลวิธีการตอบ ปฏิเสธแบบตรง โดยคิดเป็นร้อยละ 74.24 และ 25.75 ตามลำดับ ตัวอย่างการตอบปฏิเสธแบบอ้อม

มายูมิ : คุณคงจะหัวเราะเยาะฉันแน่ใช่ไหมคะ

ริว : ผมรู้สึกดีใจด้วยซ้ำสาวน้อย ที่คุณให้เกียรตินี้กับผม

ตัวอย่างการตอบปฏิเสธแบบตรง

มายูมิ : เออ ป้าว่ามีห้องว่างอีกหนึ่งห้องใช่ไหมคะ งั้นหนูจะไปใช้ห้องนั้น

ป้าจะได้ไม่ต้องย้ายข้าวของของโอะยะบุนไป

ป้าอายะโกะ : อู๊ย ไม่ได้หรอกค่ะ โอะยะบุนสั่งมา ชื่นป้าไม่ทำตาม

มีหวังท่านโกรธตายเลย

2. กลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมในภาษาไทย

จากการวิเคราะห์กลวิธีการตอบปฏิเสธแบบอ้อมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมอีกหลายกลวิธี ซึ่งสามารถจำแนกได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความถี่และร้อยละของกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมของกลุ่มตัวอย่าง

ประเภทของกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อม	ความถี่	ร้อยละ
1. การตอบปฏิเสธโดยให้เหตุผลโดยอ้างถึงบุคคลที่สาม		
2. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความเกรงใจ		
3. การตอบปฏิเสธโดยปลอมให้คลายกังวล		
4. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความลังเล		
5. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความเสียใจ		
6. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความเต็มใจในโอกาสต่อไป		
7. การตอบปฏิเสธโดยอ้างเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับอดีตหรืออนาคต		
8. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความปรารถนา		
9. การตอบปฏิเสธโดยเสนอทางเลือก		
10. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความรู้สึกรับซึ่ง		
11. การตอบปฏิเสธโดยกล่าวเชิงหลักการ		
12. การตอบปฏิเสธโดยกล่าวข้อความเชิงปรัชญา		
13. การตอบปฏิเสธโดยทวนคำหรือข้อความ		
14. การตอบปฏิเสธโดยการวิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิ	22	14.96
15. การตอบปฏิเสธโดยกล่าวแนะนำ	10	6.81
16. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความปรารถนาดี	0	0.00
17. การตอบปฏิเสธโดยกล่าวติดตลก	0	0.00
18. การตอบปฏิเสธโดยขอความเห็นใจ	1	0.69
19. การตอบปฏิเสธโดยกล่าวปกป้องตนเอง	16	10.88
20. การตอบปฏิเสธโดยกล่าวชมเชย	0	0.00
21. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความรู้สึกร่วมตัว	34	23.12
22. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความยินดี และปรารถนาดี	0	0.00
23. การตอบปฏิเสธโดยผิดผ่อนการให้คำตอบ	6	4.08
รวม	147	100

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นถึงกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมที่กลุ่มตัวอย่างใช้รวมทั้งสิ้น 14 กลวิธี โดยกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมที่กลุ่มตัวอย่างใช้มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การตอบปฏิเสธโดยแสดงความรู้สึกส่วนตัว การตอบปฏิเสธโดยปล่อยให้คลายกังวล และ การตอบปฏิเสธโดยการวิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิ คิดเป็นร้อยละ 23.12, 21.08, และ 14.96 ตามลำดับ ซึ่งทั้ง 3 กลวิธีนี้ ปรากฏมากกว่ากลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมมากกว่าประเภทอื่นๆ อย่างชัดเจน เนื่องจากเมื่อรวมความถี่ในการปรากฏกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมทั้ง 3 กลวิธีนี้ ทำให้มีจำนวนรวมมากกว่าร้อยละ 50 ของการปรากฏกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมทั้งหมด

กลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะตัวอย่างข้อความสนทนาของกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมในภาษาไทยที่กลุ่มตัวอย่างใช้รวมทั้งสิ้น 14 กลวิธีที่ปรากฏในนวนิยายไทยเรื่องรอยฝันตะวันเดือด

1. การตอบปฏิเสธโดยให้เหตุผลโดยอ้างถึงบุคคลที่สาม

กลวิธีนี้ผู้พูดกล่าวข้อความเพื่ออธิบาย หรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุอันเป็นปัจจัยที่ทำให้จำเป็นต้องตอบปฏิเสธขอเสนอ คำขอร้องหรือคำเชิญพูด อ้างว่ามีบุคคลอื่น ซึ่งไม่เกี่ยวข้องในสถานการณ์นั้นเป็นสาเหตุ

ตัวอย่าง

อาคิโกะ: ปลอยฉันขึ้นไปเถอะ เขากำลังโกรธฉัน ฉันจะต้องพูดกับเขาให้เข้าใจ

ให้ฉันขึ้นไปหาเขา

โนบุ : กลับไปเถอะ อย่าทำให้โอยะบุนต้องโมโหกว่านี้เลย

2. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความเกรงใจ

กลวิธีนี้เป็นการตอบปฏิเสธโดยผู้พูดกล่าวว่าหากปฏิบัติตามความต้องการของผู้ฟังจะเป็นการรบกวน หรือทำให้ผู้ฟังต้องลำบาก ผู้พูดจึงจำเป็นต้องตอบปฏิเสธ

ตัวอย่าง

ยูจิ: ไปทานอาหารอิตาเลียนดีไหมครับ มีร้านอร่อยในเมืองที่ผมไปทานเป็นประจำ

มายูมิ: ฉันแค่รู้สึกว่ามันไม่เหมาะสมสำหรับภัตตาคารหรู ๆ เท่าไหร่ อันที่จริงฉันคิดว่า

เราทานกันที่ไหนก็ได้ ไม่จำเป็นต้องราคาแพงหรอกค่ะ

3. การตอบปฏิเสธโดยปล่อยให้คลายกังวล

กลวิธีนี้ผู้พูดต้องการบอกให้ผู้ฟังทราบทั้งอย่างชัดเจนและอย่างเป็นนัยว่าผู้ฟังไม่จำเป็นต้องวิตกกังวลเกี่ยวกับความสะดวกสบายของผู้พูด หรือผู้ฟังไม่ต้องวิตกกังวลถึงความเสียหายที่ได้กระทำลงไป ซึ่งอาจมีการใช้วลีที่แสดงให้เห็นว่าไม่เป็นปัญหา

ตัวอย่าง

ริว : อรุณสวัสดิ์ครับ โอ๊ะจิงซัง ขอโทษที่มาช้าครับ คงรอนานแล้ว
ทากาฮาชิ : ผมเองก็เพิ่งมาถึงเมื่อสักครู่ อย่ากังวลไป

4. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความลังเล

กลวิธีนี้ผู้พูดกล่าวแสดงความไม่แน่ใจว่าจะสามารถทำตามความปรารถนาของผู้ฟังที่ได้กล่าวออกมาก่อนหน้านั้นได้หรือไม่ จึงอาจปรากฏคำที่เรียกว่ารูปหลีกเลี่ยง

ตัวอย่าง

ริว : ไปเดินร่ากันดีกว่า ไหนๆก็ได้มาเที่ยวแล้ว
มายูมิ : แต่ฉันเต็มรับไม่ค่อยเก่ง ยิงจิงหวะดิสโก้

5. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความเสียใจ

กลวิธีนี้มีกปรากฏคำหรือข้อความที่มีความหมายประจำรูปภาษาว่าผู้พูดรู้สึกเสียใจที่ต้องตอบปฏิเสธ

ตัวอย่าง

ริว : เอาจี๋ เย็นนี้ผมจะแวะไปหา เราจะไปทานข้าวด้วยกันดีไหมจ๊ะ นะสาวน้อย
มายูมิ : วันนี้ฉันมีนัดแล้วละ ต้องขอโทษด้วยจริงๆ

6. การตอบปฏิเสธโดยเสนอทางเลือก

กลวิธีนี้ผู้พูดมีเจตนาเสนอผู้ฟังว่าควรรหาหนทางอื่น วิธีการอื่น หรือบุคคลอื่น เพื่อเป็นการทดแทนข้อเสนอ คำขอร้อง หรือคำเชิญ

ตัวอย่าง

อาคิโกะ : อาคิโกะยอมเป็นอะนะะซังของคุณก็ได้ค่ะ
ขอให้อาคิโกะได้อยู่กับคุณต่อไปนะคะ

ริว : เอาจอย่างงี้ก็แล้วกันอาคิโกะ เพื่อเห็นแก่เวลาที่เราเคยมีร่วมกันและเห็นแก่พ่อของคุณที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม ผมจะให้เงินคุณไปอีกก้อนก็แล้วกันเท่ากับครั้งที่แล้ว เป็นของขวัญสำหรับคุณนอกเหนือจากเช็คที่จ่ายไปคราวก่อน คุณจะไปซื้อบ้านหรือแมนชั่นก็แล้วแต่คุณ แต่ครั้งนี้จะเป็นครั้งสุดท้ายและคราวหน้าผมจะไม่ใจดีกับคุณอย่างนี้อีก

7. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความรู้สึกซาบซึ้ง

กลวิธีนี้ผู้พูดกล่าวข้อความที่แสดงถึงความเข้าใจ และความรู้สึกซาบซึ้งต่อสิ่งที่ผู้ฟังเสนอให้ ถึงแม้ว่าผู้พูดจะไม่สามารถกระทำตามข้อเสนอแนะนั้นได้

ตัวอย่าง

มายูมิ : โอะยะบุนคะ ฉันขอบคุณที่คุณยังไม่ลืมสัญญาของคุณลุงของคุณกับคุณพ่อ
ของฉัน แต่ เวลามันผ่านมานานมากแล้ว ที่จะหมั้นหรือแต่งงานกับคุณ

8. การตอบปฏิเสธโดยกล่าวเชิงหลักการ

กลวิธีนี้ผู้พูดอ้างถึงความตั้งใจ ความคิดหรือความเชื่ออย่างแรงกล้าของผู้พูด ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่คู่สนทนาได้กล่าวออกมาก่อนหน้านี้และผู้พูดยืนยันว่าจะปฏิบัติตามความตั้งใจ ความคิด และความเชื่อของตน

ตัวอย่าง

คนไข้ : ขอน้ำ

มายูมิ : ต้องสังเกตอาการหลังผ่าตัดอีกอย่างน้อยสี่ถึงหกชั่วโมง

9. การตอบปฏิเสธโดยการวิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิ

กลวิธีนี้ผู้พูดกล่าวถึงผู้ฟังหรือสิ่งที่ผู้ฟังกระทำในแง่ลบ หรือเป็นการตำหนิตัวผู้ฟังหรือสิ่งที่ผู้ฟังกระทำ

ตัวอย่าง

มายูมิ : คุณลองคบหาผู้หญิงไม่ต่ำกว่าครึ่งเมืองตลอดเจ็ดปีที่ผ่านมา และยังมีผู้หญิง
อีกคนที่กำลังประกาศปาว ๆ ว่า กำลังจะแต่งงานกับคุณ แต่นั่นฉันยังมีเหตุผล
ไม่มากพออีกหรือคะ

ริว : *ข่าวของคุณท่าจะเกินไปจริง ๆ ถ้าผมคบผู้หญิงเกือบครึ่งเมืองจริงบรรดาสาวน้อย
สาวใหญ่ ลูกเล็กเด็กแดงคงเป็นแฟนผมไปหมดแล้ว*

10. การตอบปฏิเสธโดยกล่าวแนะนำ

กลวิธีนี้ผู้พูดกล่าวข้อความที่เป็นการชี้แนะ สั่งสอน หรืออบรมผู้ฟัง ว่าหากผู้ฟังทำตาม
ที่ผู้พูดกล่าว ผู้ฟังไม่จำเป็นต้องขอร้องให้ผู้พูดทำบางสิ่งบางอย่างให้

ตัวอย่าง

โคบายาชิ : หลังจากผมกลับมาตรวจ ผมจะมีโอกาสได้ทานอาหารเย็นกับคุณหมอ
สักครั้ง ได้ไหมครับ

มายูมิ : โคบายาชิซังคะ อาการของคุณโดยรวมแล้วถือว่าดีมาก แต่ยังไม่ควร
ประมาท เมื่อกลับบ้านแล้วก็ควรพักผ่อนให้มาก

11. การตอบปฏิเสธโดยขอความเห็นใจ

กลวิธีนี้ผู้พูดมีเจตนาที่ต้องการให้ผู้ฟังรู้สึกเห็นใจ เข้าใจ และไม่รู้สึกโกรธ หรือไม่พอใจ
ผู้พูด

ตัวอย่าง

ริว : ผมก็บอกแล้วว่าผมชอบคุณมากกว่าผู้หญิงคนอื่นที่ผมเคยคบ แค่นี้ยังไม่เพียงพอ
อีกหรือไง

มายูมิ : เราสองคนไม่เหมาะสมกันโดยสิ้นเชิง *อย่าเสียเวลากับฉันอีกเลยนะคะ*

12. การตอบปฏิเสธโดยกล่าวปกป้องตนเอง

กลวิธีนี้ผู้พูดต้องการแสดงให้เห็นว่าผู้พูดปฏิเสธสิ่งที่ผู้ฟังกำลังเข้าใจผิดต่อผู้พูด

ตัวอย่าง

มายูมิ : ฉันมีเหตุผลมากพอที่จะเข้าใจว่า คุณลองคบหาผู้หญิงไม่ต่ำกว่าครึ่งเมืองตลอด
เจ็ดปีที่ผ่านมา และยังมีผู้หญิงอีกคนที่กำลังประกาศป่าวๆ ว่ากำลังจะแต่งงาน
กับคุณ แค่นั้นฉัน ยังมีเหตุผลไม่มากพออีกหรือคะ

ริว : *ข่าวของคุณท่าจะเกิดขึ้นไปจริงๆ ถ้าผมคบกับผู้หญิงครึ่งเมืองจริง บรรดาสาวน้อย
สาวใหญ่ ลูกเล็กเด็กแดงคงเป็นแฟนผมไปหมดแล้ว*

13. การตอบปฏิเสธโดยแสดงความรู้สึกส่วนตัว

กลวิธีนี้ผู้พูดกล่าวแสดงความต้องการหรือความรู้สึกส่วนตัวของผู้ตอบปฏิเสธ

ตัวอย่าง

ริว : ในเมื่อต่างคนต่างไม่เจอคนที่ตัวเองรัก ทำไมไม่แต่งงานให้สิ้นเรื่องสิ้นราว
เมื่ออายุของก็ไม่ใช่น้อย แค่นี้ยังไม่เพียงพออีกหรือไง

มายูมิ : ฉันเป็นคนโสดมากต้องการความรักจากสามี มากกว่าคำว่าชอบ เพราะมัน
ฉาบฉวยจนแทบจะสัมผัสถึงความอบอุ่นไม่ได้ *อย่าเสียเวลากับฉันอีกเลยนะคะ*

14. การตอบปฏิเสธโดยคัดค้านการให้คำตอบ

กลวิธีนี้ผู้พูดไม่ได้แสดงการตอบรับ หรือปฏิเสธในทันที โดยผู้พูดกล่าวหลีกเลี่ยงที่จะให้
คำตอบในขณะนั้น

ตัวอย่าง

อิโรมิ : เล่าให้หนูฟังหน่อยสิคะว่าเรื่องทั้งหมดเป็นยังไง หนูอยากรู้มากที่สุดเลยคะ

มายูมิ : เรื่องมันยาวนะ *เอาไว้วันหลังดีกว่า*

ลักษณะตัวอย่างข้อความสนทนาของกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมในภาษาไทยที่กลุ่มตัวอย่างใช้รวมทั้งสิ้น 14 กลวิธี

อภิปรายผล

ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นการศึกษาเพื่อพิสูจน์ทฤษฎีวิจัยนกรมการตอบปฏิเสธซึ่งงานข้างต้นปรากฏว่ามีสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธของนักศึกษาไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศโดย ธนพรพร สหายหุร่น (2542) งานวิจัยที่ศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธในการตอบวจนกรมที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยโดย วิมลพัทธ์พรหมศรีมาศ (2543) และ งานวิจัยที่ศึกษากลวิธีการแสดงความสุภาพในการตอบปฏิเสธคำขอร้องในวัฒนธรรมไทยโดย ณ์ัฐพร พานโพธิ์ทอง (Panpothong, 2001) และเมื่อพิจารณาถึงกลวิธีการตอบปฏิเสธแบบอ้อม ลักษณะตัวอย่างข้อความสนทนาของกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมในภาษาไทยที่กลุ่มตัวอย่างใช้รวมทั้งสิ้น 14 กลวิธีนั้น สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ตอบปฏิเสธไม่ได้ตอบปฏิเสธออกมาในทันทีแต่บอกเป็นนัยของผู้ตอบปฏิเสธ ก็ประเมินได้ว่า คนไทยยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันถึงแม้ว่าจะต้องปฏิเสธก็ตามจึงเลือกที่จะใช้กลวิธีปฏิเสธแบบอ้อมทั้งที่เป็นการตอบปฏิเสธโดยแสดงความรู้สึกส่วนตัว การตอบปฏิเสธโดยปล่อยให้คลายกังวล ผู้วิจัยเชื่อว่า บทสนทนาในหนังสือนวนิยาย ยังคงเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาได้ดีอีกแห่งหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะมีการเตรียมและผ่านการขัดเกลาภาษาล่วงหน้าแล้วก็ตาม แต่บทสนทนาที่เกิดขึ้นก็ยังสะท้อนการใช้ภาษาของคนไทยได้เป็นอย่างดี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กลวิธีการตอบปฏิเสธในภาษาไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทยเรื่องรอยฝันตะวันเดือด พบว่าใช้กลวิธีการตอบปฏิเสธแบบอ้อมมากกว่ากลวิธีการตอบปฏิเสธแบบตรง โดยคิดเป็นร้อยละ 77.27 และ 22.73 ตามลำดับ สำหรับกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อม ปรากฏรวมทั้งสิ้น 14 กลวิธี คือ 1) การตอบปฏิเสธโดยให้เหตุผลโดยอ้างถึงบุคคลที่สาม 2) การตอบปฏิเสธโดยแสดงความเกรงใจ 3) การตอบปฏิเสธโดยปล่อยให้คลายกังวล 4) การตอบปฏิเสธโดยแสดงความลังเล 5) การตอบปฏิเสธโดยแสดงความเสียใจ 6) การตอบปฏิเสธโดยเสนอทางเลือก 7) การตอบปฏิเสธโดยแสดงความรู้สึกซาบซึ้ง 8) การตอบปฏิเสธโดยกล่าวเชิงหลักการ 9) การตอบปฏิเสธโดยการวิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิ 10) การตอบปฏิเสธโดยกล่าวแนะนำ 11) การตอบปฏิเสธโดยขอความเห็นใจ 12) การตอบปฏิเสธโดยกล่าวปกป้องตนเอง 13) การตอบปฏิเสธโดยแสดงความรู้สึกส่วนตัว และ 14) การตอบปฏิเสธโดยผัดผ่อนการให้คำตอบ

โดยกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมที่กลุ่มตัวอย่างใช้มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การตอบปฏิเสธโดยแสดงความรู้สึกส่วนตัว การตอบปฏิเสธโดยปลอมให้คล้ายกังวล และการตอบปฏิเสธโดยการวิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิ คิดเป็นร้อยละ 23.12, 21.08, และ 14.96 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อรวมความถี่ในการปรากฏกลวิธีย่อยของการตอบปฏิเสธแบบอ้อมทั้ง 3 กลวิธีนี้ ทำให้มีจำนวนรวมมากกว่าร้อยละ 50 ของการปรากฏกลวิธีย่อยการตอบปฏิเสธแบบอ้อมทั้งหมด

ผู้วิจัยเห็นว่านอกเหนือจากการศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธในภาษาไทยที่ปรากฏในนวนิยายแล้วนั้น ผู้ที่สนใจจะศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธยังสามารถศึกษาเปรียบเทียบกับกลวิธีการตอบปฏิเสธข้ามวัฒนธรรมจากนวนิยายต่างประเทศได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และธีรนุช โชคสุวนิช. (2551). *วจนปฏิบัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดียู ศรีนราวัฒน์. (2544). *การศึกษาวิธีสื่อสารด้วยการพูดอ้อมของคนไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณารา (นามปากกา). (2556). *รอยฝันตะวันเดือด*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพร บั๊คส์ จำกัด.
- ธนพรพรชัย สายหรั่ง, ร.อ.หญิง . (2542). *กลวิธีการตอบปฏิเสธของนักศึกษาไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ: ศึกษาเรื่องการถ่ายโอนทางวจนปฏิบัติศาสตร์*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เพียรสิริ วงศ์วิภาณนท์. (2526). *ภาษาและการสอนภาษาต่างประเทศ : หลักสูตรประเทศใกล้เคียง รุ่ในปี 2526*. กรุงเทพฯ: กรมยุทธการทหารบก.
- วิมลพัทตร์ พรหมศรีมาศ. (2543). *ศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธในการตอบวจนกรรมที่แสดง ความปรารถนาดีในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุจริตลักษณ์ ดิมดุง. (2552). *วจนปฏิบัติศาสตร์เบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สามลดา.
- Austin, J L. (1962). *How to do Things with Words*. Oxford: Oxford University Press.
- Crystal, D. (1985). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. (2nd ed.). Oxford : Blackwell.
- Chen, X., L. Ye, and Y. Zhang. (1995). *Refusing in Chinese*. In *Pragmatics of Chinese as a Native and Target Language*, edited by G. Kasper, pp.119-163. Honolulu: University of Hawai'i Press.

- Gass, S., Houck, N. (1999). *Interlanguage refusal : Across-Cultural study of Japanese-English*. New York: Mouton de Gruyter.
- Leech, Geoffrey N. (1983). *Principles of Pragmatics*. London: Longman.
- Nelson, G.L. and all. (2002). Cross-cultural pragmatics strategy use in Egyptian Arabic and American English refusals. *Applied Linguistics*, 23(February), 18-24.
- Panpothong, N. (2001). Thai ways of saying “no” to request. *Manusya Journal of Humanities*, 4(February), 110 -130.
- Searle, J.R. (1975). *Indirect speech acts*. In P. Cole & J. L. Morgan (EDs), *Syntax and Semantics*. (pp.59-82). New York : Academic Press.